

Nemocniční nákazy

Nemocniční nákazy jsou nákazy, které vznikají v příčinné souvislosti s hospitalizací pacientů ve zdravotnickém zařízení nebo po ambulantním ošetření či vyšetření. Člověk je od narození v úzkém kontaktu se zevním prostředím, které je osídleno různými mikrobiálními druhy. Tito mikrobi kolonizují zevní i vnitřní povrch lidského těla. V systémech lidského těla se vyskytují bakterie v různém počtu, který závisí na zevních podmínkách – složení stravy, kvalitě vdechovaného vzduchu atd.

Důsledky infekcí spojených se zdravotní péčí pro bezpečí pacientů a kvalitu zdravotní péče, pro provozní a ekonomickou stabilitu zdravotnických zařízení, jsou značné. Jejich účinnou prevencí a kontrolou je možné docílit významného snížení úmrtnosti, zlepšení kvality života pacientů, i podstatného snížení délky hospitalizace a nákladů na zdravotní péči.

V nemocnicích členských zemí EU získá infekci (nemocniční nákazu) spojenou se zdravotní péčí průměrně každý dvacátý pacient. Situace ve výskytu infekcí spojených se zdravotní péčí je v České republice srovnatelná. Účinné omezování rizika vzniku těchto infekcí vyžaduje zavedení komplexního programu jejich prevence a kontroly. Ten může omezit jejich výskyt asi o třetinu.

Podkladem prevence vzniku nemocničních nákaz je jasně a srozumitelně připravená a publikovaná legislativa, kde jsou definovány hygienicko-epidemiologické zásady pro odběr a vyšetření biologického materiálu, pro příjem a ošetřování fyzických osob, zásady pro manipulaci s prádlem a hygienické požadavky na úklid ve zdravotnickém zařízení. Velká pozornost je věnována jednotlivým typům sterilizace a přípravě opakovaně používaných zdravotnických prostředků před vlastní sterilizací. Dalším rizikem pro přenos infekčního agens jsou veškeré povrchy, se kterými pacient přichází do přímého i nepřímého kontaktu. Ty podléhají zásadám dezinfekce. Na površích mohou být mikroorganismy původně přítomné ve vzduchu a následnou sedimentací tyto povrchy kontaminují. Druhým možným způsobem je přenos mikroorganismů rukama zdravotnického personálu či pacienta. Mikroorganismy jsou schopné přežít na neživých površích různě dlouhou dobu. Ve zdravotnických zařízeních jsou mikroorganismy pod stálým tlakem dezinfekčních prostředků či antibiotik a zpravidla si rychle vytvářejí na ně rezistenci. Aby se předešlo vzniku rezistence na dezinfekční prostředky, provádí se jejich střídání při používání. Každé oddělení má vypracovaný provozní řád, kde jsou zásady prevence přenosu infekčního agens v prostředí písemně uvedené. Bakteriální kmeny s rezistencí na antibiotika jsou označovány jako tzv. nemocniční kmeny. Jejich výskyt ve zdravotnických zařízeních úzce souvisí s typem oddělení, skladbou pacientů a antibiotickou politikou.

Původce nemocniční nákazy (virus, bakterie, mikroskopická vláknitá houba, parazit) je do prostředí zdravotnického zařízení vnesen zdrojem, kterým může být pacient, zdravotnický pracovník či návštěva. Pokud je infekční agens vneseno spolu s neživými předměty (voda, prachové částice ve vzduchu či jiné předměty), pak ty označujeme jako vehikulum. Vlastní přenos infekčního agens se uskutečňuje jako přenos přímý, kdy je současně přítomen zdroj nákazy i vnímavý jedinec. Nepřímý přenos se uskutečňuje v případě, že v daném prostředí existuje vhodné vehikulum, kde infekční agens je schopno přežít, nemusí se množit (kontaminovaný vzduch, voda, neúčinně dezinfikované a sterilizované zdravotnické prostředky atd.).

Velmi významnou roli v přenosu infekčního agens ve zdravotnickém zařízení hrají ruce zdravotnického pracovníka. Aby riziko přenosu infekčního agens bylo tímto způsobem minimalizováno, existuje v České republice Metodické doporučení „Metodický návod – Hygiena rukou při poskytování zdravotní péče“. V této legislativě je poprvé definována zóna pacienta, která zahrnuje konkrétního pacienta a jeho bezprostřední okolí.

Na kůži rukou mohou být přítomné bakterie, které se nacházejí právě v daném prostředí, se kterým je člověk v úzkém kontaktu. Aby se minimalizovalo riziko přenosu rukama zdravotnického personálu, je nutné věnovat pozornost mytí a dezinfekci rukou. V některých případech je možné ruce jen dezinfikovat, především alkoholovými dezinfekčními přípravky.

Rovněž návštěvy ve zdravotnických zařízeních by měly dodržovat veškeré zásady mytí a dezinfekce rukou před vstupem a po odchodu ze zdravotnického zařízení. I tento malý krok je velkým příspěvkem pro snížení přenosu mikroorganismů.

Předmětem zájmu Ústavu preventivního lékařství je dlouhodobé řešení účinné prevence vzniku a šíření infekčních agens, které se uplatňují jako původci nemocničních nákaz v čistých prostorech, např. izolačních pokojích pro imunologicky oslabené pacienty ve zdravotnických zařízeních.